

ÇİN HALK CUMHURİYETİ'NİN DÜNYA TİCARET ÖRGÜTÜ'NE KATILMASININ TÜRKİYE'NİN TEKSTİL ve KONFEKSİYON İHRACATINA MUHTEMEL ETKİLERİ

Belgin AYDINTAN

Gazi Üniversitesi, İ.İ.B.F., İşletme Bölümü, Öğretim Görevlisi, Dr.

THE POSSIBLE EFFECTS OF PEOPLE'S REPUBLIC OF CHINA'S PARTICIPATION WITH THE WORLD TRADE ORGANIZATION'S EFFECTS ON TURKISH TEXTILE AND READY-MADE WEAR EXPORTS

Abstract: The possible effects, of the Peoples Republic of China's (PRC) participation with in the World Trade Organization, on Turkish textile and ready-made wear exports to the USA and EU are discussed in this paper.

As a result, countries which have competitive trade advantages, particularly PRC will be a serious threat for Turkey in the European Union and U.S. markets in near future. PRC with cheap labor have superior trade power in inexpensive products but of low quality. For this reason the sector needs to be reorganized in order to be able to protect Turkey's international market share in this area.

Keywords: World Trade Organization, European Union, The Sectors of Turkish Textile and Ready-Made Wear

ÇİN HALK CUMHURİYETİ'NİN DÜNYA TİCARET ÖRGÜTÜ'NE KATILMASININ TÜRKİYE'NİN TEKSTİL ve KONFEKSİYON İHRACATINA MUHTEMEL ETKİLERİ

Özet: Bu çalışmada, Çin Halk Cumhuriyeti'nin Dünya Ticaret Örgütü'ne üyeliğinin, Türkiye'nin Avrupa Birliği ve Amerika Birleşik Devletleri'ne olan tekstil ve konfeksiyon ihracatını ne yönde etkileyebileceği tartışılmaktadır.

Sonuç olarak, DTÖ üyeliği ile Çin gibi rekabet gücü yüksek ülkeler gerek AB gerek se ABD pazarında Türkiye için ciddi bir tehlike durumuna geleceklerdir. Çin başta olmak üzere, işgücü maliyeti çok düşük uzak doğu ülkelerinin düşük kaliteli ve ucuz mamullerde sahip olacağı üstünlük dikkate alınarak Türkiye'nin uluslararası piyasalarda tekstil ve konfeksiyon sektöründeki payının ve rekabet gücünün korunabilmesi için, sektörün yeniden yapılandırılması ihtiyacı doğmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Dünya Ticaret Örgütü, Avrupa Birliği, Türk Tekstil ve Konfeksiyon Sektör

I. GİRİŞ

Tekstil ve konfeksiyon sektörü Türkiye ekonomisinin ve ihracatının lokomotifi durumundadır. Rekabette, ucuz işgücü, ucuz hammadde, teşvik gibi birçok faktör önemli birer rol oynamakla beraber endüstriye yön verenlerin nitelikleri de son derece önemli ve kalıcıdır.

Türk tekstil ve konfeksiyon sektörü, hızlı karar alabilen, atak, ön sezileri güçlü, ekonomik ve sosyal çevreyi anlamaya çaba gösteren insanların yoğun olduğu bir endüstridir. 2001 yılındaki krizin etkisiyle iç pazarın hemen hemen yok olmasıyla, çıkış yolu olarak dış pazarlara odaklanılmıştır. Türk tekstil ve konfeksiyon üreticileri, stok maliyetlerinden kaçınan Avrupalı ve ABD'li alıcılar için önemli bir tedarikçi olma özelliğini geliştirmektedir. Sektör temsilcileri için, hızlı servis (Quick Response), Türkiye'nin en büyük avantajıdır. Standart ürünlerde büyük üretim kapasitesine sahip olan Çin gibi Asya ve Uzak Doğu ülkeleri ile rekabette en büyük avantaj standart bir kalite ve hızlı servistir [1].

Türkiye'nin tekstil ve konfeksiyon sektöründe Avrupa ve ABD pazarındaki en büyük rakipleri ÇHC,

Hindistan, Tayvan, Malezya, HongKong, Pakistan ve Ürdün'dür [2]. Türkiye'de üretilen tekstil ve hazır giyim mamülleri, aynı ÇHC ve diğer rakip ülkelerde olduğu gibi alt ve orta düzey tüketiciye hitap eden pamuk yoğunluklu bir yapıya sahiptir. Ancak bu durum marka ve moda konusunda son derece ileri olan AB sanayisi ile farklılık göstermektedir. Dolayısıyla rakip piyasalar, AB için yeni ihraç pazarları yaratırken Türkiye'ye fazla bir yarar getiremeyebilir. ÇHC ürünleri, tüm rekabet kurallarını alt üst eden maliyet ve ihracat politikası yardımıyla dünya üzerinde hızla yayılmıştır [3]. Çin ekonomisi sadece ucuz işçiliğe dayanan üretimle kısıtlı kalmamakta, "çip" üretimi gibi kritik sektörlerde de güçlü adımlarla ilerlemektedir [4].

ABD, ÇHC'in DTÖ'ne girmesi dolayısıyla bu ülke ile yapmış olduğu ticaret anlaşmasına, pazarını anormal ihracat artışı gibi beklenmedik durumlara karşı korumak amacıyla "korunma önlemi (safeguard)" maddesi koydurmuştur. Bu madde ile ABD, ÇHC'ne uygulanan kotaların 2005 yılında kaldırılması sonrasında herhangi bir ürün kategorisinde 2008 yılına kadar olağan dışı bir artış olması durumunda, sözkonusu kategoride ÇHC'ye yeni kotalar uygulayabilecektir. ABD'nin ÇHC'ne yönelik bu "korunma önlemi" aralarında AB ve

Türkiye'nin de bulunduğu tüm DTÖ ülkeleri için de geçerlilik taşımaktadır. Türk tekstil ve konfeksiyon üreticileri için ABD'nin göstermiş olduğu bu duyarlılığı, AB'nin de göstermesi gerekmektedir. Aksi takdirde Türkiye açısından tekstil ve konfeksiyon sektörü, AB pazarında ciddi sorunlarla yüzyüze gelecektir [3].

II. TÜRKİYE'NİN AB ile GÜMRÜK BİRLİĞİ ÇERÇEVESİNDE İTHALAT ve İHRACAT DURUMU

Türkiye ile Avrupa Birliği (AB) arasındaki ortaklık ilişkisi 1 Aralık 1964 tarihinde yürürlüğe giren Ankara Anlaşması'na bağlıdır. 1 Ocak 1996 tarihinde Gümrük Birliği'nin yürürlüğe konulmasıyla AB ile devam eden ortaklık ilişkisinde son döneme geçilmiştir. Gümrük Birliği'nin tamamlanması ile birlikte taraflar arasında sanayi ürünleri ticaretinde gümrük vergileri sıfırlanmış ve Türkiye üçüncü ülkelere karşı Ortak Gümrük Tarifesi (OGT) uygulamaya başlamıştır. Bu durumun tek istisnası, 1996 yılında başlayan ve 2000 yılı sonuna kadar süren beş yıllık geçiş döneminde, otomobil, ayakkabı, deriden mamuller ve mobilya gibi kısıtlı sayıdaki ürünler için üçüncü ülkelere karşı OGT hadlerinden daha yüksek gümrük vergileri uygulanması olmuştur. 2000 yılı başında bu durum sona ermiş ve tüm sanayi ürünleri bakımından OGT uygulanmasına başlanmıştır.

Gümrük Birliği'nin yürürlüğe girmesiyle Türkiye'nin AB ve EFTA (European Free Trade Association: Avrupa Serbest Ticaret Bölgesi. Üyeleri: Avusturya, Norveç, İsveç, İsviçre, Finlandiya, İzlanda [5] ülkelerinden gerçekleştirdiği sanayi ürünleri ithalatında ağırlıklı koruma oranı yüzde 10'dan sifıra düşmüştür. Üçüncü ülkelere gerçekleştirilen ithalat bakımından ise bu oran 1996 yılında yüzde 15'den yüzde 5.6'ya düşmüştür. 2001 yılında ise Türkiye'nin ortalama koruma oranının yüzde 4.5 seviyesine indiği gözlemlenmiştir.

Dünya ticaretinde yaşanan gelişmeler ve Avrupa'da ulaşılan bölgesel entegrasyon düzeyi Türkiye-AB Gümrük Birliği'nin çerçevesinin belirlenmesinde etkili olmuş ve gerek ikili ticarete gerek se üçüncü ülkelerle ticarete tarafların aynı ticaret ve rekabet kurallarına tabi olmasını gerektirmiştir. Bu durumda Türkiye'nin, AB'nin Ortak Ticaret ve Rekabet Politikalarına uyumu öngörülmektedir. Gümrük Birliği kararı uyarınca Türkiye şu alanlarda Topluluk Ortak Ticaret Politikasına paralel düzenlemeler gerçekleştirmiştir:

- Ticarete ortak kurallar
- Yeni ticaret politikası araçları
- Kotaların Yönetimi

- İhracatta ortak kurallar
- Resmi destekli ihracat kredileri
- Topluluğun tercihli rejimi
- Dış ticarete standardizasyon
- Hariçte işleme rejimi
- Dahilde işleme rejimi
- Bazı üçüncü ülkelere ithalatta ortak kurallar
- Dampingle ve sübvansiyonlu ithalata karşı koruma
- Tekstil ürünleri ithalatında otonom düzenlemeler
- Tekstil ürünleri ithalatında ortak kurallar

Gümrük Birliği çerçevesinde AB'nin tercihli otonom rejimlerine uyum sağlanması yönünde çalışmalara halen devam edilmektedir. AB'nin diğer ülkelerle kurduğu ortaklık ilişkilerine göre daha kapsamlı bir entegrasyon modeli olan Gümrük Birliği'nin tamamlanması, Türk ekonomisini etkileyen en önemli gelişme olmuştur.

Türkiye ile AB arasındaki ilişkilerin en önemli unsuru ticarettir. İkili ilişkilerde ticaretin ağırlığının, Gümrük Birliği'nin tamamlanmasından sonra daha da arttığı gözlemlenmektedir. 2000 yılında AB, Türkiye'nin ihracatında yüzde 52.5, ithalatında ise yüzde 48.9'luk payıyla en önemli ticaret ortağı konumundadır. Aynı dönemde, Türkiye yüzde 1.71'lik payıyla AB'nin ithalatında, Çek Cumhuriyeti, Polonya ve Macaristan'ın ardından 13.sırada yer almaktadır. AB'nin ihracatı bakımından Türkiye'nin yüzde 3.18'lik payla ABD, İsviçre, Japonya ve Polonya'nın ardından beşinci sırada yer aldığı gözlemlenmektedir.

Gümrük Birliği'nin beş yıllık uygulama dönemi içinde Türkiye'nin, AB'nden ithalatı Gümrük Birliği öncesi döneme kıyasla yaklaşık iki kat artarak 26.3 milyar dolara ulaşmış ancak, AB'ne yönelik ihracattaki artış, beklentilerin çok gerisinde kalmıştır. İhracat, 1995 yılındaki 11 milyarlık seviyeden, 2000 yılında 14.3 milyar dolara yükselmiştir. 1998-1999 yıllarında global ekonomik kriz ve iç piyasadaki durgunluk nedeniyle açıkta azalma eğilimi izlenmişse de, mali kriz dönemi koşullarının ortadan kalkmaya başlaması ve Türkiye'nin makro ekonomik dengeye yönelmesiyle, AB'den yapılan ithalat tekrar yükselmiştir. 2000 yılında Türkiye'nin AB ile ticaretindeki açık bir önceki yıla göre yüzde 70 artış göstererek yaklaşık 12 milyar dolar düzeyine yükselmiştir. 2001 yılının ilk altı aylık döneminde ise, Türk Lirasının büyük ölçüde değer kaybına uğraması ve ekonomideki küçülme nedeniyle dış ticaret açığı büyük ölçüde kapanma eğilimine girmiş ve 1994 yılından bu yana ilk defa AB ile ticarete ihracatın ithalatı karşılama oranı yüzde 80'ler seviyesinin üstüne çıkmıştır.

Gümrük Birliği'nin yürürlüğe girmesinden bu yana gerçekleşen radikal değişikliklere rağmen Türkiye, AB ülkelerinin rekabetçi baskısına karşı koyabilmede başarılı olmuştur. Bu bağlamda, Türkiye'nin rekabetçi bir yapıya, dinamik ve esnek bir sanayiye sahip olduğu, özel sektörü gelişmiş bir girişimcilik anlayışının yönlendirdiği söylenebilir [6].

III. TÜRKİYE'NİN AB ile GÜMRÜK BİRLİĞİ ÇERÇEVESİNDE TEKSTİL ve KONFEKSİYON SEKTÖRÜNÜN DURUMU

Genel ekonomi içinde tekstil ve konfeksiyon sektörünün, üretim ve istihdamdaki payları (Tablo.1) gözönüne alındığında, ülkemiz ekonomisinin en önemli sektörlerinden biri olduğu söylenebilir.

Tablo.1: Genel Ekonomi İçinde Tekstil ve Konfeksiyon Sektörünün Üretim ve İstihdam Verileri

Üretim Değeri (Milyar Dolar USD)	Yurtiçi Tüketim (Milyar Dolar USD)	Gayri Safi Milli Hasıla İçindeki Oran (%)	Sanayi Üretimi İçindeki Oran (%)
21.5	14	10.7	14.2
İmalat Sanayi Üretimi İçindeki Oran (%)	Toplam İstihdam İçindeki Oran (%)	Sanayi İstihdamı Oran (%)	Toplam ihracat İçindeki Oran (%)
16.3	11	28	36.7

Kaynak: www.dtm.gov.tr, 2002 [6].

AB ile gerçekleştirilen Gümrük Birliği'nin arkasından Türkiye, AB tekstil ve giyim pazarına kısıtlamaya tabi olmadan giriş olanağı kazanırken, diğer taraftan AB tarafından 51 ülkeye karşı belirli tekstil ve konfeksiyon ürünleri ithalatında uygulanan miktar kısıtlaması ve gözetim önlemleri Ortak Ticaret Politikası'na (OTP) uyum kapsamında Türkiye tarafından da uygulanmaya başlanmıştır. Böylece AB tarafından uygulanan önlemlerin ticaret sapması yoluyla aşılmasının önlenmesi amaçlanmıştır. Türkiye için ithalatta miktar kısıtlaması seviyeleri belirlenirken Türk sanayinin ihtiyacı da gözönüne alınmış ve geleneksel ticaret akışının olumsuz etkilenmesine izin verilmemiştir.

Bugüne kadar aralarında Çin Halk Cumhuriyeti, Pakistan, Malezya, Güney Kore, Endonezya gibi önemli tedarikçilerin de bulunduğu 24 ülke ile söz konusu önlemlerin çift taraflı kontrol sistemi kapsamında yürütülebilmesi amacıyla Mutabakat Zabıtları imzalanmıştır. Halen, 16 ülke ile imzalanan Mutabakat Zabıtları yürürlükte. Anlaşma sağlanamayan 30 ülkeye karşı ise tek taraflı denetim sistemi çerçevesinde miktar kısıtlaması ve gözetim önlemi uygulanmaya devam edilmektedir.

1996 yılından itibaren Gümrük Birliği kapsamında AB tarafından Türkiye'ye uygulanmakta olan tekstil ve konfeksiyon kotaları kaldırılmıştır [7]. Türkiye tarafından, AB uygulamaları paralelinde belirli üçüncü ülkelere karşı yürürlüğe konulan tekstil ve konfeksiyon kısıtlamalarıyla ilgili olarak Hindistan, Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) Panel sürecine başvurmuş ve Panel sonucunda kısıtlamaların GATT (General Agreement on Tariffs and Trade: Genel Ticaret ve Tarife Anlaşması: Dünya ülkeleri arasında ticareti engelleyen gümrük tarifeleri, kotalar gibi her türlü sınırlamaları kaldırmayı amaçlayan uluslar arası nitelikte bir anlaşmadır. Türkiye, 1950-1951 yıllarında Torquay'da (İngiltere) yapılan müzakereler sonucunda GATT'a katılmıştır [5] 1994'ün XI ve XIII.'üncü Maddelerine aykırılıkları nedeniyle kaldırılması gerektiğine karar verilmiştir.

Gümrük Birliği sonrasında, 1995 ve 2000 yılları arasında yapılan bir değerlendirmede AB'ne yönelik tekstil-konfeksiyon ihracatının miktar olarak yüzde 372 oranında bir artış göstermesine karşın, ihracat değerindeki artışın aynı dönemler itibarıyla yüzde 21 ile sınırlı kaldığı görülmektedir. Bu değerler Türkiye'nin sadece AB'ne ihracatında değil, diğer ülkelere olan ihracatında da aynıdır. Bu durum, sektördeki ihracat birim fiyatlarında büyük bir düşüşü ve Gümrük Birliği sonrasında ihracatta bir fiyat baskısının varlığını göstermektedir. Türkiye ne kadar büyük bir üretici olursa olsun, birim fiyatları tek başına belirleyemeyeceği için, ihracatın yüksek olduğu pazarlar açısından, birim fiyattaki düşüşün büyük oranda diğer tedarikçilerden kaynaklandığını düşünmek mümkündür. İhracat değerinin, miktardan düşük olmasının bir diğer nedeni ise, AB'nde tek para sistemine geçişle birlikte tekstil-konfeksiyon ihracatımız EURO bazına yüzde 75 oranında bir artış göstermesine karşın, aynı dönemde Dolar bazındaki artış oranı yüzde 21'de kalmıştır.

Türkiye, tekstil ve giyim ihracatında AB ülkelerini "geleneksel pazar" olarak nitelendirmektedir. 2000 yılı verileriyle Türkiye'nin en fazla tekstil-konfeksiyon ürünü ihraç ettiği ilk beş ülkeden (Almanya, ABD, İngiltere, İtalya ve Fransa) dördü AB üyesi ülkedir. Bu ülkelere ek olarak, Hollanda, Belçika, Lüksemburg ve İspanya, AB üyeleri arasında sektör ihracatı bakımından en önde gelen pazarlar arasında yer almaktadır.

2000 yılı itibarıyla AB'ne yönelik olarak gerçekleştirilen tekstil ve konfeksiyon ihracatımız Gümrük Birliği öncesi dönemdeki (1995 yılı) rakamlar ile kıyaslandığında; tekstil ihracatımız yüzde 32 oranında bir artış gösterirken, konfeksiyon ihracatımızdaki artışın yüzde 19'da kaldığı görülmektedir. Yine bu dönemde, AB'nin toplam tekstil ithalatında, Türkiye'nin payı 1.3 puan yükselerek, yüzde 9.4'den, yüzde 10.7'ye; konfeksiyon ithalatındaki payı ise 0.5 puanlık bir artışla yüzde 11.1'den 11.6'ya yükselmiştir.

Türkiye'nin, Gümrük Birliği'nden sonra AB'ne yönelik konfeksiyon ihracatındaki artış oranının sınırlı kalmasının en önemli nedenlerinden biri, konfeksiyon sektöründe Merkezi ve Doğu Avrupa Ülkeleri (MDAÜ) ile Kuzey Afrika ülkeleri kaynaklı rekabet olabilir. Son yıllarda AB ülkeleri tekstil mamullerini Türkiye'den tedarik ederken, giyim mamullerini coğrafi olarak daha yakın olan Doğu Avrupa ülkelerinde ve Kuzey Avrupa ülkelerinde, çeşitli ekonomik avantajları, özellikle ucuz işgücü maliyetlerini de gözönünde bulundurarak imal ettirebilmektedirler. MDAÜ'nin AB'nin konfeksiyon ithalatı içindeki payı 1988 yılında yüzde 7.5 iken, 2000 yılında 10 puanlık bir artışla yüzde 17.5 seviyelerine yükselmiştir. Aynı dönemde Türkiye'nin payı yüzde 8.6'dan yüzde 11.2'ye yükselmiştir. Bu durumda artış sadece 2.6 puan olmuştur. Türk Dış Ticaret Müsteşarlığı'nın yaptığı araştırmaya göre, Gümrük Birliği'ne bağlı olarak, yatırım teşvik belgeleri, döviz tahsisat tutarları, iş yeri sayıları, istihdam, toplam ödemeler, sektörün hammadde ve ara mamul ithalatı ve sektörün ihracatı gibi değişkenler bakımından bir büyüme olduğu tespit edilmiştir. Saatlik işçilik maliyetleri açısından 1989-1998 döneminde bir yükselme görülmemekte, aksine, özellikle işsizlik oranının yüksekliği nedeniyle bir düşüş tespit edilmektedir. Bu durum rekabet gücü açısından olumlu olarak değerlendirilebilir. Gümrük Birliği ile birlikte üreticilere sağlanan başka bir avantaj da, gümrük vergilerinin indirilmesinin girdi fiyatlarına yansımadır [6].

DTÖ üyeleri arasında gerçekleşmekte olan tekstil ve konfeksiyon ticareti, 1 Ocak 1995 tarihinde yürürlüğe girmiş olan Tekstil ve Konfeksiyon Anlaşması (ATC) kuralları uyarınca yapılmaktadır. On senelik dönem için hazırlanmış olan ATC'nin Ocak 2005 tarihinde sona ermesi ile tüm kotalar yürürlükten kaldırılacaktır [8]. Dünya tekstil ticareti, 2005 yılı başından itibaren kotaların kaldırılmasıyla beraber tümüyle DTÖ'nün kural ve disiplinlerine tabi olacaktır. Bunun sonucunda Türkiye, halen AB pazarına kotasız girişten kaynaklanan avantajını da yitirecektir. Türkiye'ye, tekstil ve giyim ürünleri de dahil olmak üzere hassas olunan ürünler için AB'nin destek vermesi çok önemlidir [6].

IV. SERBEST TİCARET ANLAŞMALARININ (STA) TÜRK TEKSTİL VE KONFEKSİYON İHRACATINA ETKİLERİ

STA (Macaristan, Çek Cumhuriyeti, Slovakya, Romanya, Litvanya ve Estonya), 1998 yılı içerisinde yürürlüğe girmiştir. Türkiye'nin toplam ihracatı 2001 yılının ilk altı aylık döneminde, bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 10 oranında artmasına karşın, STA ülkeleri ile ihracat yüzde 17 oranında artmıştır. 2001 yılının ilk yarısında, tekstil-konfeksiyon sektörü bakımından toplam ihracat yüzde 2 artmasına karşın, STA ülkelerine olan ihracat yüzde 3 oranında artmıştır.

STA'nın tekstil-konfeksiyon sektöründeki ihracatımıza etkileri bakımından Türkiye-İsrail STA (1997) çarpıcı bir örnek teşkil etmektedir. İsrail, 1995 yılında tekstil-konfeksiyon ihracatımızda 48.3 milyon Dolar ile 21. Sıradayken, 2000 yılında bu rakam 218 milyon Dolarlık ihracat ile 9. Sıraya yükselmiştir. Benzer bir eğilim, Türkiye-Romanya STA'da da görülmektedir. 1995 yılında Romanya'ya olan tekstil-konfeksiyon ihracatımız 54 milyon Dolar seviyesinden, 2000 yılında 152 milyon Dolara yükselmiştir.

Mevcut durumda Akdeniz ülkeleri ile tercihi anlaşmalar yapılmasına yönelik çalışmalar sürdürülmektedir. Bu çerçevede, sözkonusu ülkelerin AB ile mevcut düzenlemeleri esas alınarak Mısır, Fas, Tunus ve Filistin ile müzakere süreci başlatılmıştır. Cezayir, Malta ve Ürdün ile görüşmelerin başlatılmasına ilişkin çalışmalar devam etmektedir [6].

V. DÜNYA TİCARET ÖRGÜTÜ (DTÖ)

a. 1947 ve 1948'de Havana'da toplanan 50'ye yakın ülke temsilcisi uluslararası ticaretin serbestleştirilmesi amacıyla bir araya gelmişler ve geçici olarak GATT'ı imzalamışlardır. Geçici olarak ortaya çıkan GATT daha sonra sürekli bir kuruluş haline gelmiştir. Mal ticaretine ilişkin çok taraflı kuralları belirleyen GATT'ın temel amacı, üye devletlerin birbirleriyle adil ve tam rekabet koşulları altında ticaret yapabilecekleri serbest ve açık bir ticaret sistemi oluşturmaktır.

GATT kapsamında 1947-1993 yılları arasında sekiz çok taraflı ticaret müzakeresi (round) yapılmıştır. GATT çerçevesinde yapılan müzakerelerin sonucusu olan Uruguay turu 1993'te tamamlanmış ve daha önce dışarıda bırakılan fikri haklar ve hizmet ticareti gibi konuların anlaşmalar kapsamına dahil edilmesinin yanı sıra DTÖ'nün kuruluşu da bu turda gerçekleşmiştir. Temelinde devletlerin işbirliği ilkesi olan müzakerelere dayalı GATT'dan farklı olarak sürekli bir örgüt olan DTÖ, anlaşmazlıkları çözme gibi güçlü yetkilerle kurulmuştur.

DTÖ, 1 Ocak 1995 tarihinde fiilen çalışmaya başlamış ve Uruguay Round Anlaşmaları yürürlüğe girmiştir. Türkiye'nin, DTÖ'ye üyeliği 26 Mart 1995 tarihinde başlamıştır. GATT ile bu anlaşmanın bünyesinde oluşturulmuş tüm ek anlaşmalar tek bir çatı altında toplanmaktadır. Bu şekilde, tüm ülkelerin zaman içinde ve kalkınma düzeylerinin izin verdiği ölçüde aynı yükümlülükleri üstlenmesinin amaçlandığı belirtilmektedir.

DTÖ; üye ülkeler arasında ticari ilişkilerin sürdürülmesi için ortak kurumsal yapıyı oluşturacaktır. Sözkonusu anlaşmalar şu şekilde belirtilmiştir [9]:

- Mal Ticaretinde Çok Taraflı Anlaşmalar,
- GATT 1994,
- Tarım Anlaşması,
- Bitki ve Hayvan Sağlığı Önlemleri Uygulama Anlaşması,
- **Tekstil ve Giyim Anlaşması,**
- Ticarete Teknik Engeller Anlaşması,
- Ticarete Bağlantılı Yatırım Tedbirleri Anlaşması,
- GATT 1994'ün VI'ncı Maddesinin Tatbikine İlişkin Anlaşma,
- GATT 1994'ün VII'nci Maddesinin Tatbikine İlişkin Anlaşma,
- Sevk Öncesi İnceleme Anlaşması,
- Menşe Kuralları Anlaşması,
- İthalat Lisansları Anlaşması,
- Sübvansiyonlar ve Telafi Edici Tedbirler Anlaşması,
- Koruma Tedbirleri Anlaşması.

DTÖ, uluslar arası ticarete engellerin, kısıtlamaların ve yasaklamaların kaldırılmasını, dünya ticaretinin kural ve disiplinlere dayalı, saydam ve tahmin edilebilir bir sisteme oturtulmasını, kaynakların daha verimli kullanılmasını, ticaretin serbestleştirilmesini ve artırılmasını amaçlamaktadır [10].

VI. ULUSLARARASI TİCARETE ÇİN HALK CUMHURİYETİ'NİN DIŞ TİCARET DURUMU

Çin Halk Cumhuriyeti'nin yıllar itibariyle dış ticaretini şu tablo ile özetlemek mümkündür:

Tablo.2: Çin Halk Cumhuriyeti'nin Yıllar İtibariyle Dış Ticaret Durumu

Milyar Dolar (USD)	1997	1998	1999	2000	2001
İhracat	182,8	183,7	194,9	249,2	266,2
İthalat	142,4	140,2	165,7	225,1	243,6
Dış Ticaret Fazlası	40,4	43,5	29,2	24,1	22,6

Kaynak: www.onlinerehber.com, 2002 [11].

ÇHC'nin dış ticareti 2001 yılında 22,6 milyar dolarlık fazla vererek bir önceki yıla oranla yüzde 7,5 artışla 509,8 milyar USD olmuştur. İhracat 266,2 milyar USD ve ithalat 243,6 milyar USD olarak gerçekleşmiştir. ÇHC'nin, DTÖ'ye üye olması ile birlikte dış ticaret için elverişli bir ortam oluşacağı ve 2003'den itibaren hem ithalat hem de ihracattaki artış oranının yükseleceği

tahmin edilmektedir [11].

VI.1. Çin Halk Cumhuriyeti'nin Ticaret Ortakları

ÇHC'nin 2001 yılında en çok ticaret yaptığı ülkeler aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo.3: 2001 Yılında Çin Halk Cumhuriyeti'nin Başlıca Ticaret Ortakları (1.000 USD)

ÜLKELER	İHRACAT	İTHALAT
JAPONYA	44.957.574	42.796.910
AVRUPA BİRLİĞİ	40.904.079	35.723.017
ABD	54.282.686	26.202.230
HONG-KONG	46.546.640	9.422.950
ASEAN	18.385.412	23.229.312
TAYVAN	5.000.240	27.339.448
RUSYA	2.711.161	7.959.384
AVUSTRALYA	3.570.428	5.426.402
KANADA	3.346.092	4.028.467
TÜM ÜLKELER	266.154.635	243.613.492

Kaynak: www.onlinerehber.com, 2002 [11].

Tablodan bakıldığında ÇHC'nin en çok ticaret yaptığı ülke yüzde 17 ile Japonya'dır. Daha sonra yüzde 16 ile ABD ve yüzde 15 ile AB ülkeleri gelmektedir. Hong-Kong, Tayvan ASEAN (Association of Southeast Asian Nations: Güneydoğu Asya Ülkeleri Birliği: 1967'de Endonezya, Malezya, Filipinler, Singapur ve Tayland tarafından kurulmuştur [5] olarak adlandırılan Güneydoğu Asya Ülkeleri de sırasıyla yüzde 1, yüzde 6 ve yüzde 8 ile başlıca ticaret ortakları arasında yer almaktadır [11].

VI.2. Çin Halk Cumhuriyeti'nin Dünya Ticaret Örgütü'ne Üyeliği ve Bu Üyeliğin Dünya Ticaret Örgütü Üyesi Ülkelere Etkisi

DTÖ'nün 12 Kasım 2001 tarihinde Katar'ın Doha kentinde yapılan toplantısında, ÇHC'nin üyelik başvurusu kabul edilmiştir. ÇHC'nin üyeliğine girişini takiben Tayvan da ayrı bir gümrük bölgesi olarak Çin'le beraber DTÖ üyesi olarak kabul edilmiştir.

ÇHC'nin, DTÖ'ne kabulünün dünya ticareti açısından önemli etkileri olması beklenmektedir. DTÖ üyesi ülkeler açısından ele alındığında, ÇHC'nin örgüte girmesi öncelikle Çin pazarının serbestleşmesi neticesinde ortaya çıkacak yeni olanaklar açısından önemlidir. İçlerinde Türkiye'nin de bulunduğu DTÖ üyesi ülkelerin çoğunun, birçok konuda ÇHC'ne en çok kayırlan ülke prensibini uyguluyor olması, Çin ürünlerinin bu ülke pazarlarına kolay girmesine imkan veriyordu. Sınırlı sayıda ürün grubu için Çin ürünlerine uygulanan kısıtlamalar bulunmaktaydı. Buna karşın ÇHC kendi pazarını yabancı ürün ve hizmetlere karşı yüksek koruma

oranları ile korumakta olduğundan, DTÖ sonrasında beklenen serbestleşmenin öncelikle ÇHC tarafından verilen tavizlerden kaynaklanması beklenmektedir. Bununla birlikte ÇHC'nin DTÖ üyeliğinden başlıca beklentisi yabancı sermaye girişinde yaşanması beklenen artıştır. DTÖ'ne girişle birlikte yabancı sermaye firmalarının faaliyetlerini sektörel ve coğrafik olarak sınırlandıran birçok kısıtlama kaldırılacaktır. Diğer yandan, imalat ve hizmetlerde korumacılığın azalmasıyla dışarıdan gelecek rekabet özellikle kısa vadede yerli imalatçı ve hizmet sağlayıcıları olumsuz etkileyecektir.

ÇHC'nin DTÖ kurallarını ne derecede etkin olarak uygulayabileceği soru işaretidir. Birçok sektörde, beş yıllık bir geçiş döneminin öngörülmüş olmasına rağmen, uygulama aşamasında yerel hükümetlerin, özellikle işsizliği önlemek amacıyla bölgesel korumacılığı devam ettirme eğilimine girmesi muhtemel gözükmektedir. Bu nedenle, ÇHC pazarının DTÖ kuralları çerçevesinde serbestleşmesinin zaman alacağı söylenebilir. Bu durum ilk aşamada aşırı beklenti içine girmiş bulunan birçok batılı firma için hayal kırıklığı yaratabilir.

ÇHC'nin, DTÖ'ne giriş anlaşması kapsamında mal ve hizmetlerde pazara giriş ve fikri mülkiyet hakları gibi konularda vermiş olduğu başlıca tavizler şu şekilde özetlenebilir [11]:

1. DTÖ üyesi tüm ülkelere eşit muamele sağlanacaktır. Tüm yabancı kişi ve kuruluşlar ticaret hakları açısından eşit olacaktır,
2. İç pazar ve ihracat için üretilen ürünlere iki fiyat uygulaması ve diğer ayrımcı uygulamalar kaldırılacaktır,
3. Üç yıl içinde tüm işletmeler çok kısıtlı sınırlamalar dışında tüm ürünlerin ithalat ve ihracatını ve iç ticaretini yapabilecektir,
4. Bazı madenler, tütün, tahıllar ve akaryakıt gibi belirli ürünlerde devlet monopolü devam ederken hali hazırda yabancılara kapalı olan diğer alanlar açılacaktır,
5. Fikri mülkiyet hakları açısından üyeliğe geçişle beraber TRIPS anlaşması uygulanmaya başlanacaktır,
6. Üyeliği takip eden ilk 12 yıl içinde Çin menşeli ürünlerin DTÖ üyesi ülkelere herhangi birinin iç pazarına zarar vermesi ya da zarar verme tehlikesi doğurması durumunda özel geçiş dönemi koruma tedbirleri, ilgili ülkelere uygulanabilecektir,
7. Gümrük tarifelerinin büyük bir bölümü 2004'e kadar, diğerleri ise 2010'a kadar azaltılacaktır,
8. Çin tarım ürünlerine ihracat sübvansiyonu veremeyecektir,

9. Tekstil sektöründe 31.12.2005 tarihinde tüm DTÖ üyesi ülkelerin kotaları kaldırılmaları ile beraber, Çin'e uygulanan kotalar da kaldırılacak ancak 2008'e kadar DTÖ üyesi ülkelere Çin menşeli ürünlerin zarara neden olması durumunda özel önlemler uygulanabilecektir,

10. Hizmet ticaretinde verilen tavizler, telekom, bankacılık ve sigortacılık alanlarındadır,

11. Turizm, eğlence ve taşımacılık hizmetlerinde üyeliği takip eden 3 ile 5. Yıllar içinde yüzde 100 yabancı sermayeli firmaların kurulmasına izin verilecektir

VII. ÇİN HALK CUMHURİYETİ'NİN DÜNYA TİCARET ÖRGÜTÜ'NE KATILIMININ TEKSTİL ve KONFEKSİYON İHRACATIMIZA MUHTEMEL ETKİLERİ

ÇHC'nin DTÖ üyesi olmasıyla beraber, dünya ticaretinde yüksek bir ihracat potansiyeline sahip olan Çin'e karşı, tek taraflı kısıtlamalar ve yasaklar gibi ayrımcı önlemler alınamayacak ve ÇHC'nin ihracatında önemli artışlar gerçekleşecektir. İhracatı artacağı tahmin edilen sektörlerin başında da tekstil ve konfeksiyon sektörü gelmektedir. Çin'in DTÖ'ne üye olması, DTÖ'nün "Tekstil ve Konfeksiyon Anlaşması"'na tabi olması, bunun sonucunda da anlaşma uyarınca 2005 yılında kotaların kaldırılmasından ve DTÖ üyelerine uygulanan tarifelerden yararlanması, dünya tekstil ve konfeksiyon pazarlarında daha çetin bir rekabet yaşanacağı anlamına gelmektedir.

Diğer yandan Çin'in DTÖ'ne katılım protokolü uyarınca, 2008 yılı sonuna kadar olan dönemde Çin'den tekstil ve konfeksiyon ithalatındaki artışın pazar bozucu bir etkisi olması durumunda, koruma önlemlerine başvurulabilecektir. Bu önlem, Çin'e kota uygulamakta olan tüm ülkeler tarafından başvurulabilecek bir önlemdir. Bu koruma önlemi 2008 yılı sonuna kadar Çin'i ABD ve AB pazarlarında bir ölçüde kontrol altına alabilecek bir mekanizma olarak görülmektedir.

Çin, tekstil ve hazır giyim konusunda dünyanın en büyük ihracatçısı durumundadır. Hazır giyimin emek yoğun bir üretimi gerektirmesi ve Çin'in bol ve düşük maliyetli işgücü açısından sahip olduğu avantaj, bu sektörde büyüme potansiyelinin yüksek olmasını sağlamaktadır. Çin kaynaklı konfeksiyon ürünlerinin büyük çoğunluğu düşük ve orta kaliteli ürünler olmasına rağmen Çin hazır giyim sanayi, özellikle Hong Kong'daki üreticilerin girişim ve faaliyetleri ile yüksek katma değerli ve kaliteli üretime doğru yönelmektedir. Diğer taraftan elyaf, iplik ve kumaş gibi sermaye yoğun nitelikli tekstil ürünlerinde de Çin, eski ve fazla kapasitenin elden çıkarılması ve üretimin modernleştirilmesi suretiyle tekstil sanayisini yeniden yapılandırma sürecine girmiştir.

elyaf, iplik ve kumaş gibi sermaye yoğun nitelikli tekstil ürünlerinde de Çin, eski ve fazla kapasitenin elden çıkarılması ve üretimin modernleştirilmesi suretiyle tekstil sanayisini yeniden yapılandırma sürecine girmiştir.

Çin son yıllarda kaliteli ve yüksek değerli üretime yönelmiştir. Bunda, çeşitli ülkeler tarafından Çin'e uygulanan miktar kısıtlamalarının payı vardır. Bu değişimin bir diğer nedeni de, dünyanın yüksek değerli hazır giyim tedarikçisi konumundaki Hong Kong'un bu ülkedeki konfeksiyon üretimini yönlendirmeye başlamasıdır. Saat başına işçilik ücreti 1996'da 0,58 Dolar'lık iken, 1998 yılında 0,61 Dolar'a çıkmıştır. Bu yükselmeye rağmen Çin yine de dünyadaki en düşük işçilik maliyetinin söz konusu olduğu ülkelerden biridir. Ancak özellikle sektördeki firmaların çoğunun devlet mülkiyetinde olmasının bir sonucu olarak işgücü verimliliğinin düşük olması, maliyet avantajını kısıtlamaktadır [12].

VII.1. Çin Halk Cumhuriyeti'nin Dünya Ticaret Örgütü'ne Katılımının Avrupa Birliği Pazarı ile Tekstil ve Konfeksiyon İhracatımıza Muhtemel Etkileri

Tekstil ve konfeksiyon, AB sanayisinin önemli bir sektörünü oluşturmaktadır. 1999 yılı verilerine göre sektör, 178 milyar Euro'luk cirouyla, AB'nin toplam sanayi üretimi içinde yüzde dört oranında bir pay almıştır. Bu rakam içerisinde tekstil yüzde 60 (109 milyar Euro), konfeksiyon ise yüzde 40 (69 milyar Euro) oranında bir paya sahiptir. Sektör tekstilde 1.160.000 kişi, konfeksiyonda 924.000 kişi olmak üzere toplam 2.084.000 kişiye istihdam imkanı sağlamaktadır. Bu rakamın AB'nin toplam istihdamındaki payı yüzde 7,6'dır. AB tekstil ve konfeksiyon ürünleri imalatında İtalya % 28, İngiltere % 14, Almanya %13 ve Fransa % 12'lik pay ile ilk sıralarda yer almaktadır. Tekstil ve konfeksiyon sektörü, AB dış ticaret rakamları içinde önemli bir yer tutmaktadır:

Tablo.4: Tekstil ve Konfeksiyon Sektörünün Avrupa Birliği Dış Ticaretindeki Yeri

2000 Yılı	İthalat (%)	İhracat (%)
Tekstil	2.8	3.1
Konfeksiyon	6.0	1.8
TOPLAM	8.8	4.9

Kaynak: www.dtm.gov.tr/ab/ÇINnotu, 2002 [12].

Teknik tekstil ürünleri, AB sanayinin önemli bir dalını oluşturmaktadır. Teknik tekstil, hem belirli nihai ürünler için hem de tekstil mamullerinin sanayide özel amaçlar için kullanılmasını ifade etmektedir. Üretiminde ileri teknoloji kullanılan yüksek dirençli iplikler ve özel olarak tabakalanmış ya da elastik dokumalar nihai teknik

tekstil ürünlerine örnek teşkil etmektedir. Otomotiv sektörü, döşemecilik, ev tekstili ve inşaat sektörleri teknik tekstilin en önemli kullanım alanlarını oluşturmaktadır. Teknik tekstil üretimi AB'nin toplam tekstil üretimi içinde yüksek bir paya sahiptir. Teknik tekstil alanındaki ar-ge harcamaları, geleneksel tekstil sektörüne göre çok daha yüksektir. Bu üretim dalı modadan ziyade belirli teknik ihtiyaçların karşılanmasına yönelik olduğundan bu ürünlerin performansı sektörün başarısını belirlemektedir.

AB, sektörde önemli ölçüde bir rekabet gücüne sahip olup, 1999 yılında 2,1 milyar Euro'luk bir ticaret fazlası elde etmiştir. 1998 yılında AB'nin başlıca teknik tekstil pazarları, ABD, İsviçre, Türkiye, Polonya, Çin, Japonya ve Norveç'tir. Son yıllarda AB'de teknik tekstil ile kaliteli ve markalı ürünler haricindeki üretimin, Hariçte İşleme Rejimi ve Tercihli Ticaret Rejimleri gibi ticaret politikası araçları sayesinde işgücü maliyetinin daha düşük olduğu MDAÜ ve Mağrip ülkelerine kayma eğiliminde olduğu gözlemlenmektedir.

Tekstil ürünlerinde AB pazarında uzun yıllardan beri Türkiye'nin en önemli rakiplerinden biri olan ÇHC'ne karşı 1996 yılında Gümrük Birliği'nin yürürlüğe girmesi ile önemli bir avantaj kazanılmış ve 1996'dan önce AB pazarındaki payı ÇHC'den daha düşük olmasına karşın, bu tarihten itibaren 2000 yılına kadar ÇHC'nin önüne geçmiştir. 2000 yılında Türkiye, AB'nin tekstil ürünleri ithalatında ÇHC ve ABD'den sonra üçüncü sırada, hazır giyim ithalatında ise ÇHC'den sonra ikinci sırada yer almıştır.

Tekstil ve konfeksiyon ürünlerinde ÇHC'nin AB pazarındaki payı Türkiye'ye kıyasla daha fazladır. DTÖ'ne üyelik ile ÇHC'ne uygulanan kotaların kaldırılmasıyla tekstil ve konfeksiyon sektörümüzde ciddi sorunlarla karşılaşılacağı ortaya çıkmaktadır. Kotaların kademeli olarak kaldırılmasıyla ÇHC'nin AB'ne ihracatında bir atış gerçekleşecektir.

Kısa vadede kotaların kaldırılacağı kategorilerde ÇHC'nin AB pazarındaki payında yaşanması beklenen muhtemel artışın, kotaların tümüyle kaldırılması gereken 2005, en geç 2009 yılında tüm tekstil ve konfeksiyon sektör ürünleri bakımından yaşanacağı, bu durumun Türkiye'nin yanı sıra AB pazarının diğer önemli tedarikçilerini daha yoğun bir rekabet ortamına iteceği açıktır [12].

VII.2. Çin Halk Cumhuriyeti'nin Dünya Ticaret Örgütü'ne Katılımının ABD Pazarı ile Tekstil ve Konfeksiyon İhracatımıza Muhtemel Etkileri

ABD, dünyanın en büyük ve en etkin tekstil sanayilerinden birine sahiptir. Son on yıldır firmalar, yoğun teknoloji yatırımları gerçekleştirerek üretimi ve kapasiteyi artırmak suretiyle yeniden yapılanmaktadır. Sektör, büyük miktarlarda ticari malların üretiminde,

baskı, boyama ve tamamlama işlemlerinde yüksek verimlilik düzeylerine ulaşmıştır. Tekstil atölyeleri de konfeksiyon sektörünün ihtiyaçlarına paralel olarak üretimde esnekliği geliştirme amaçlı teknoloji yatırımlarını gerçekleştirmektedirler. Hazır giyimle karşılaştırıldığında tekstil sektörü, iplik, örme kumaş, halı ve ev tekstili gibi çoğu önemli kalemlerde ithalattan kaynaklanan rekabete daha az maruz kalmaktadır.

NAFTA (North American Free Trade Agreement: Kuzey Amerika Serbest Ticaret Anlaşması: ABD, Kanada ve Meksika tarafından oluşturulmuştur (Yüksel,1999:65)) anlaşmasının 1994 yılında yürürlüğe girmesinin ardından, ABD'nin NAFTA ülkelerinden ithalatı geleneksel tedarikçiler aleyhine bir artış göstermiştir. Kanada ve Meksika, ABD'nin başlıca tedarikçileri durumundadır. ABD'nin NAFTA ve İsrail ile mevcut Serbest Ticaret Anlaşmaları haricinde de tekstil ve konfeksiyon sektörü ticaretini yakından ilgilendiren iki farklı tercihlî düzenlemesi bulunmaktadır. Bunlardan ilki Özel Statüyü Haiz Sanayi Bölgesi (QIZ) modeli, ikincisi ise "2000 Yılı Ticaret Yasası" adıyla bilinen tercihlî ticaret düzenlemesidir. Bu düzenlemelerle yaratılan kotasız ve gümrük vergisiz ithalat ve fason işleme avantajları sonucu anılan ülkelere yapılan ithalatta artış yaşanmıştır.

QIZ modeli Orta Doğu Barış sürecine katkıda bulunmak amacıyla 1996 yılında, ABD Kongresi tarafından yürürlüğe konulmuştur. Bu modelde, QIZ bölgelerinin İsrail-Mısır ve İsrail-Ürdün sınırlarına kurulması ve bu bölgelerde işlem gören ürünlerin ABD'ye gümrük vergilerinden ve her türlü ticari engelden muaf olarak ihraç edilmesi öngörülmektedir. Bu rejimde ürünlerin tercihlî düzenlemeden yararlanabilmesi için her iki ülkeden (İsrail-Mısır ya da İsrail-Ürdün) ithal edilen girdilerin, üretilen nihai ürünler için payının yüzde 35'e ulaşması gerekmektedir [12]. Ancak QIZ önerisini Mısır siyasi nedenlerden dolayı kabul etmemiştir [13].

ABD tarafından uygulanmakta olan diğer bir tercihlî ticaret modeli ise "2000 Yılı Ticaret Yasası" adıyla 2000 yılı içerisinde yürürlüğe konulan, Sahra Afrika ve Karayipler'de bulunan 70'den fazla ülkede üretilen ürünlerin belirli koşulları yerine getirmesi halinde, ABD pazarına gümrük vergilerinden muaf ve kotasız olarak girmesine imkan tanınmasını öngören modeldir. Bu modelde, Sahra Afrika ve Karayip ülkeleri için herhangi bir limite tabi olmaksızın, gümrük vergisi muafiyeti ve kota dışı uygulamadan yararlanarak, 2008 yılına kadar belirli limitler dahilinde ABD'ne ihracat imkanı sağlamaktadır.

ABD'nin 1999 ve 2000 yıllarında toplam tekstil ve konfeksiyon ürünleri ithalatı, sırasıyla 67,7 ve 76,3 milyar Dolar seviyesinde gerçekleşmiştir. Bu yıllarda ABD'nin tekstil ve konfeksiyon ithalatında ÇHC, Meksika ve Kanada'nın ardından üçüncü sırada yer almıştır. 1999 ve

2000 yıllarında ABD'nin tekstil ve konfeksiyon ithalatı içerisinde, ÇHC'nin payı 8,4 ve 9,2 milyar Dolar ile yüzde 12 düzeyinde gerçekleşirken, aynı yıllar itibariyle Türkiye'nin payı yüzde 1,7 ve yüzde 1,9 ve gerçekleşen ihracat 1,1 ve 1,4 milyar Dolar seviyesinde olmuştur. Bu değerler, AB pazarının aksine Türkiye'nin ABD pazarında ÇHC ile rekabet edemediğini ve ÇHC'nin bu pazarda Türkiye'ye kıyasla çok daha etkin olduğunu göstermektedir. ABD halen, 42 kategoride ülkemize kota uygulamaktadır. Türkiye'nin kotaya tabi olduğu kategorilerin hemen hemen tamamında ÇHC kotalarını tamamen kullanmaktadır. Bu itibarla, ÇHC'nin DTÖ'ne katılımı ertesinde ABD'nin bu ülkeye yönelik kotaları kaldırdığı ölçüde, ÇHC'nin pazar payını artırması ve Türkiye gibi herhangi bir tercihlî düzenlemeden yararlanmayan diğer önemli tedarikçilerin pazar paylarında da ÇHC'ne karşı bir gerileme olması muhtemel gözükmektedir.

1999 yılında imzalanan ABD-ÇHC DTÖ'ne Giriş Anlaşmasına göre, ÇHC menşeli tekstil ve konfeksiyon ürünleri için mevcut kotalar 2005 yılı başına kadar devam edecektir. Bu tarihten sonra 1.1.2009 yılına kadar, ABD'nin, bu ülke kaynaklı tekstil ve konfeksiyon ithalatında pazar bozucu seviyelerde bir artış olması durumunda gerekli korunma önlemlerini almasına imkan tanınmıştır [12].

VIII. SONUÇ

Dünyanın en büyük tekstil üreticisi ve ihracatçısı olan ÇHC'nin DTÖ üyeliği ile kısa vadede belirli ürünlerde, uzun vadede ise tüm ürünlerde kotaların kaldırılmasıyla, AB ve ABD'ne yönelik tekstil ve konfeksiyon ihracatımızın olumsuz yönde etkilenmesi kaçınılmazdır.

2005 yılında tüm DTÖ üyelerine yönelik kotaların kalkması ile beraber, dünya tekstil ticaretinde ortaya çıkacak serbestleşmenin yaratacağı rekabet ortamında Türkiye şimdilik önemli avantajlara sahip olduğu AB pazarında büyük bir rekabetle karşılaşacaktır. Aynı şekilde, ABD pazarında Türkiye'nin şimdilik tabi olduğu kotaların kaldırılması, bu pazara daha fazla ihracat yapılmasının önündeki engellerin aşılmasına yardımcı olacaktır. Ancak bu kotaların Türkiye'ye rakip ülkeler için de kaldırılacağı düşünüldüğünde, kotaların rekabet güçlerini kullanmalarını engellemesi nedeniyle yeteri kadar pazar paylarını artıramayan Çin gibi rekabet gücü yüksek ülkeler gerek AB gerek se ABD pazarında Türkiye için ciddi bir tehlike durumuna gelecektir.

Çin başta olmak üzere, işgücü maliyeti çok düşük uzak doğu ülkelerinin düşük kaliteli ve ucuz mamullerde sahip olacağı üstünlük dikkate alınarak Türkiye'nin uluslararası piyasalarda tekstil ve konfeksiyon sektöründeki payının ve rekabet gücünün

korunabilmesi için, sektörün yeniden yapılandırılması ve ağırlık olarak moda-marka ve kaliteyi ön plana alan bir yaklaşım içine girmesi gerekmektedir. Dünya ile rekabete edebilecek yöndeki çabalara yeni bir hız kazandırılması zorunluluk haline gelmiştir.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

- [1] YÜKSEL, C., *Tekstil Araştırma Dergisi*, Sayı:1, 2002, s.4.
- [2] mail.aso.org.tr/asomedyakasim2002/dosyaklasim2002 <30.06.2003>.
- [3] ÖZELÇİ, H., *Hedef*, Sayı: 108, 2002, ss.52-53.
- [4] DERELİ, D., "Global Ekonomik Konjoktürde Türk Ekonomisinin Geleceği", *Durum*, Mayıs 2002, ss.52-63.
- [5] YÜKSEL, Ö., *Uluslararası İşletme Yönetimi ve Türkiye Uygulamaları*, Gazi Büro Yayınları, Ankara, 1999.
- [6] www.dtm.gov.tr/ab/textil/gumtexnot.htm, <10.12.2002>.
- [7] GÜNEŞ, İ.F., "Stratejik Ortak: ABD", *Durum*, Mayıs 2002, ss.108-119.
- [8] AB Danışmanlık, "Dünya Ticaret Örgütü Millenium Round Gündemi ve AB", *Durum*, Mayıs 2002, ss.80-102.
- [9] www.gumruk.gov.tr/dısiliskiler/uluslar.htm, <10.12.2002>
- [10] YENİARAS, N., "Artan Uluslararası Rekabet Ortamı ve Uymak Zorunda Olduğumuz Uluslararası Kurallar Çerçevesinde İhracatta Devlet Yardımları", *Durum*, Nisan 2003, ss.52-58.
- [11] [www.onlinerehber.com/uluslar ar.../cin_ulke_profili_dıs_ticaret_ve_istatistikler.as](http://www.onlinerehber.com/uluslar_ar.../cin_ulke_profili_dıs_ticaret_ve_istatistikler.as), <10.12.2002>.
- [12] www.dtm.gov.tr/ab/ÇİNnotu.htm, <10.12.2002>.
- [13] ÜLKER, M., "Nitelikli Sanayi Bölgeleri", *Global Bülten*, Kasım 2002, ss.14-23.

Belgin AYDINTAN

Gazi Üniversitesi, İ.İ.B.F.,
İşletme Bölümü
Beşevler – ANKARA

Tel: +90 (312) 212 68 53 - 1473
abelgin@gazi.edu.tr

Belgin AYDINTAN has Ph.D. of Business Management at Gazi University Social Sciences Institute. She is Lecturer in Business Management at Gazi University. Her research areas are Strategic management, organization theory, functions of management, corporate alliances.